

ПОНЯТТЯ ТА НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОРГАНІВ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ДОКАЗУВАННІ

Євген Олександрович РУСІНОВ,

*здобувач Науково-дослідного інституту
публічного права*

Попри те, що термін «використання» доказів не включено законодавцем до переліку основних складових процесу доказування згідно з ч. 2 ст. 91 КПК України, це поняття все ж таки наявне в низці положень чинного КПК України.

Зокрема, ця категорія зустрічається у законодавчому визначенні належності доказів: «Належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість *використання* інших доказів». Це вказує на те, що належність доказів визначає можливість їх використання у кримінальному провадженні для підтвердження чи спростування обставин, які підлягають доказуванню [1].

Аналогічний взаємозв'язок проявляється й відносно допустимості доказів, де у сформульованому у ч. 2 ст. 86 КПК України відзначається, що: «Недопустимий доказ не може бути *використаний* при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилається суд при ухваленні судового рішення» [1]. Слід зазначити, що за аналогією закону ця заборона повинна стосуватись всіх ситуацій, коли вирішується питання про недопустимість доказів із різних підстав.

Згадуються фрагментарно законодавцем ця категорія і у частині правового регулювання негласних слідчих (розшукових) дій (ст. ст. 256, 257 КПК України). Так, у ст. 256 КПК України зазначається, що: «Протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії *можуть використовуватися в доказуванні* на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування» [1]. Аналогічно, законом передбачається можливість використання інформації, отриманої в результаті проведення НС(Р)Д в іншому кримінальному провадженні, що відбувається за клопотанням прокурора на підставі ухвали слідчого судді (ст. 257 КПК України).

Отже, законодавець пов'язує можливість використання доказів із дотриманням їх властивостей. Вказане видається цілком логічним, адже

тільки належний, достовірний, допустимий та достатній доказ може бути використаний у кримінальному провадженні. Саме так, на нашу думку, треба розуміти і можливість застосування доказів, одержаних в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими органів безпеки України.

Як правило, вітчизняні науковці пов'язують використання доказів з обґрунтуванням правових позицій та прийняттям процесуальних рішень учасниками кримінального провадження. Наприклад, В.Г. Гончаренко так і відзначає, що останні використовуються для обґрунтування та ухвалення процесуальних рішень [2, с. 13]. М.А. Погорецький розглядає використання доказів як завершальний етап, що розпочинається після їх отримання. Він вважає, їх використання включає роботу із ними для встановлення істотних для кримінального провадження обставин, аргументації правової позиції сторін кримінального провадження та обґрунтування процесуальних рішень уповноваженими суб'єктами, а також для перевірки раніше отриманих доказів чи збирання нових [3, с. 71]. Доречною є позиція Ю.М. Грошевого та С.М. Стахівського, які відмічають, що оцінка доказів та їхніх джерел завжди закінчується обґрунтуванням та прийняттям певного процесуального рішення, що може відбуватись на будь-якому етапі розслідування. При цьому, ці два поняття є відокремленими, адже оцінка доказів не передбачає мотивацію та прийняття рішення, коли як прийняття рішення є результатом оцінки доказів та їхніх джерел [4, с. 49].

Враховуючи проаналізовані судження, докази, отримані внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими органів безпеки України можуть застосовуватись у кримінальному провадженні як при ухваленні процесуальних рішень та вчиненні процесуальних дій, так і при прийнятті непроцесуальних рішень та вчиненні непроцесуальних дій. Відповідно до цього, вважаємо за необхідне визначити використання підрозділами слідчих органів безпеки України результатів негласних слідчих (розшукових) дій складову їх діяльності з доказування, що являє собою комплекс логічних та інтелектуальних операцій, спрямованих на забезпечення обґрунтованості прийняття рішень та вчинення дій суб'єктом доказування у кримінальному провадженні, які можуть мати як процесуальний, так і непроцесуальний характер.

На підставі викладеного, видається також можливим сформулювати такі напрямки використання слідчими підрозділами органів безпеки України результатів негласних слідчих (розшукових) дій:

Процесуальний напрям: 1) встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні; 2) обґрунтування застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 3) обґрунтування скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора; 4) при вирішенні питання слідчим суддею щодо здійснення спеціального досудового розслідування; 5) для вирішення питання про забезпечення безпеки учасників кримінального провадження; 6) під час подання стороною захисту, потерпілим та розгляду слідчим клопотань

про призначення судової експертизи чи проведення слідчих (розшукових) дій; 7) при визначенні підстав для проведення оперативно-розшукових або контррозвідувальних дій; 8) для здійснення розшуку підозрюваного чи обвинуваченого; 9) для вирішення питання про початок досудового розслідування по іншому кримінальному правопорушенню; 10) в іншому кримінальному провадженні;

Непроцесуальний напрям: 1) при прийнятті рішення про доцільність проведення гласних або інших негласних слідчих (розшукових) дій або їх сукупності (тактичних комбінацій); 2) при висуненні версій та плануванні розслідування; 3) для обрання тактичних приймів або їх комбінацій.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20230824#Text>
2. Гончаренко В.Г. Доказування в кримінальному провадженні: науково-практичний посібник. Академія адвокатури України. Київ : Прецедент, 2014. 42 с.
3. Погорецький М.А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 63-79.
4. Грошевий Ю.М., Стахівський С.М. Докази і доказування у кримінальному процесі. Науково-практичний посібник. Київ : КНТ, Видавець Фурса С. Я., 2006. 272 с.